

Яна Просяннікова

(Херсон, Україна)

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

(Мова, мовлення, мовна комунікація)

СТРУКТУРА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ПОРІВНЯННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ АНГЛОКАНАДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ)

У поданій статті ми визначаємо функціонально-семантичне поле (ФСП), слідом за О. В. Бондарком, як організовану певним чином систему, до складу якої інтегруються гетерогенні за внутрішньою структурою та рівневою приналежністю мовні компоненти [4, с.494]. ФСП характеризується білатеральною природою, тобто представлене як планом змісту, так і планом вираження [6, с. 11]. До змістової складової ФСП відноситься “багаторівнева система семантичної субкатегоризації смислового інваріанту, яка лежить у його основі” [10, с. 33].

До складу функціонально-семантичного поля інкорпорується інвентар мовних одиниць, що поєднуються між собою системними відносинами та передають засобами англійської мови “існуючі субкатегоріальні варіанти” [там само], що й складає його план вираження [7, с. 23-24]. Конституенти цієї системи володіють спільним значенням, але ступінь вираженості цього значення градуйований, тобто може суттєво відрізнитися від однієї складової до іншої. Загальне значення функціонально-семантичного поля не моністичне і неоднорідне, зазвичай видається можливим виділити два субкатегоріальних значення, які можуть бути протилежними або полярними за своїми значеннями [8, с. 9; 12, с. 65].

Виходячи з усього вищезазначеного, вважаємо за доцільне виокремити ФСП порівняння. Під ФСП порівняння, ми розуміємо, систему морфологічних, лексичних, словотвірних і синтаксичних мовних засобів, які

підпорядковані спільній семантичній функції, що полягає у передачі якісної ознаки предмета або дії та ступеню її прояву. Слідом за І. М. Жиліним, ми диференціюємо два споріднені мовні явища, категорію порівняння та категорію компаративності. Категорію компаративності слід розуміти як таку, що “входить до складу більш широкої категорії модальності” і слугує в мові для фіксації того факту, що якості або ознаки, які приписуються тому чи іншому предмету, притаманні йому не повністю, а лише у певній мірі [9, с.90]. Категорія порівняння є універсальною. Порівняння є одночасно засобом пізнання і відображення об’єктивної дійсності у мовній тканині. Категорія порівняння інкорпорує процес осягання дійсності і його результат, фіксуючи не лише градуїованість ознаки, яка притаманна певному предмету, а й тотожність або відмінність одного й того ж предмета самому собі у різних просторових або часових зрізах, фактичну або уявну схожість порівнюваних сутностей.

Когнітивна операція порівняння передбачає рух у двох напрямках, що в результаті уможлиблює встановлення рівності або нерівності порівнюваних сутностей. За аналогією можна встановити два типи порівняльних відношень (відношення рівності та відношення нерівності) [11, с. 201], що наголошує на семантичній неоднорідності плану змісту ФСП порівняння.

ФСП порівняння біполярне [8, с. 115], демонструє дуалістичну природу і включає у себе дві мікрогрупи, мікропіле *рівності* і мікропіле *нерівності*.

Згідно з концепцією О. В. Бондарко, функціонально-семантичне мікрополе визначається як мінімальний елемент поля функціонально-семантичної категорії, що вирізняється самостійністю у плані змісту й у плані вираження [2, с. 68-75]. Мікрополе може знаходити місце у точці накладання полів різних функціонально-семантичних категорій [12, с. 70].

Мікрополе будується за зразком макрополя і має двоїсту природу, складаючись з плану змісту та плану вираження. Структурно мікрополе ділиться на фон і специфікатор. Фон – це такий елемент макрополя, який забезпечує його семантичну основу. Слід звернути увагу на інтегруючу роль,

яку виконує фон мікрополя. Фон не є тим елементом, що належить лише конкретному мікрополю, він здатен об'єднувати декілька мікрополів [2, с. 68,70].

Специфікатори функціонують у ролі диференціаторів. При накладанні на певне мікрополе, вони диференціюють його з поміж інших мікрополів зі схожою семантичною основою, виділяючи його семантичну специфіку та фокусуючись на його відмінностях [там само, с. 68,70].

У нашому дослідженні фоном, що об'єднує мікрополе рівності і мікрополе нерівності у єдине ФСП, виступає інваріантне значення порівняння, а результат порівняння є специфікатором, який уточнює та деталізує це значення. І саме результат порівняння уможливорює виокремлення відношення рівності та відношення нерівності.

Структура функціонально-семантичного поля складна, з огляду на те, що виділяється центр і периферія поля. У центрі ФСП знаходиться прототип, що представляє собою “еталонний репрезентант певного інваріанта серед інших його представників” [3, с. 12]. Критеріями виокремлення прототипових елементів є експліцитність, самостійність, спеціалізованість та регулярність [5, с. 214-217], тобто вербалізоване значення порівняння у конкретній мовній одиниці, висока концентрація специфічних ознак об'єкта у межах конкретної мовної одиниці, які більш повно та однозначно передають значення порівняння, високий ступінь систематичного функціонування мовного засобу з експлікованим значенням порівняння [8, с. 10].

Конституенти ФСП, які знаходяться у безпосередній “семантичній” близькості до прототипового елементу, формують ядерну оболонку поля. Мовні компоненти, які віддалені від центра поля у наслідок мінімальної репрезентації специфічних ознак, займають периферійну позицію [4, с. 494].

Когнітивна операція порівняння передбачає зіставлення, уподібнення двох предметів, дій, явищ за умови існування спільної ознаки у двох порівнюваних сутностей [8, с. 115]. За результатами порівняння

встановлюється не лише подібність зіставляваних предметів, а також співвідношення їх якісних та кількісних характеристик. “Порівняти” означає зіставити предмети, які знаходяться у фокусі уваги з метою встановлення характеру їх взаємовідношень, тобто констатація їх схожості або несхожості (пор. “to consider how things or people are similar and how they are different” [13]).

За класичною схемою порівняння складається зі суб’єкту порівняння, об’єкту порівняння, основи порівняння та показника порівняння [1, с. 78]. Під суб’єктом порівняння, розуміємо предмет/явище, природу якого необхідно зобразити і передати інформацію про нього адресату. Об’єкт порівняння виступає як еталонний представник свого класу, який, на думку автора поетичного твору, у повній мірі передасть якісні і/або кількісні характеристики суб’єкта порівняння і в уяві читача доповнить його образ. Щодо показника порівняння, то він вказує на тип відношень, які існують між порівнюваними сутностями. Показником порівняння слугують морфологічні, лексичні та синтаксичні мовні одиниці, наприклад: *-ish, -like, -y, like, as if, not like, unlike, seem, look like, etc.* Основа порівняння може бути експліцитно або імпліцитно представленою у віршованому рядку.

У випадку “прихованої” основи порівняння реалізується інтенсифікуюча дія стилістичного засобу на свідомість та уяву адресата, яка активується під час пошуку основи для зіставлення об’єктів, що пов’язані відношеннями порівняння і в результаті встановлення факту їх схожості (чит. рівності) або несхожості (чит. нерівності).

Подальшу перспективу наукової розвідки вбачаємо у вивченні структури мікрополя рівності і мікрополя нерівності на матеріалі віршованих текстів англоканадської поезії.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : (Стилистика декодирования) / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.

2. Бондарко А. В. Грамматическая категория и контекст / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1971. – 115 с.
3. Бондарко А. В. Лингвистика текста в системе функциональной грамматики / А. В. Бондарко // Текст. Структура и семантика. Т. 1. - М., 2001. - С. 4-13
4. Бондарко А. В. О грамматике функционально-семантических полей / А. В. Бондарко // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – М. : Наука, 1984. – Т. 43. – №6. – С.492-503.
5. Бондарко А. В. Теория морфологических категорий / А. В. Бондарко – Л. : Наука, 1976. – 255 с.
6. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики / А. В. Бондарко - Л. : “Наука”, 1987. – 349 с.
7. Бондарко А.В. Функциональная грамматика / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1984. – 136 с.
8. Гулыга Е. В. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке / Е. В. Гулыга, Е. И. Шендельс. – М. : Просвещение, 1969. – 184 с.
9. Жилин И. М. О категории компаративности / И. М. Жилин // Уч. записки ЛГПИ им. А.И. Герцена. – Л., 1963.– Т. 255. – С. 83–90.
10. Николаева А. В. Функционально-семантическое поле компаративности в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Николаева Анна Владимировна. – Ростов н/Дону, 2002. – 166 с.
11. Функционально-семантические и словообразовательные поля в лингвистике / [научн.ред. Власова Ю. Н., Дашко Ю. В.]. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов. гос. пед. ун-та, 1998. – 360 с.
12. Щур Г. С. Теория поля в лингвистике / Г. С. Щур. – М. : Наука, 1974. – 255с.
13. MacMillan Dictionary [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.macmillandictionary.com/>

Відомості про автора

Присяннікова Яна Миколаївна

Україна, м. Херсон, вул. Патона 21/15, кв. 262

(0552) 27 22 62, 066 764 96 97

tds.ysy@rambler.ru

Херсонський державний університет

Викладач кафедри англійської та турецької мов

Потрібен електронний сертифікат